

Skrivanje i otkrivanje unutar inovativne infracrvene metode

Nada Žiljak vlastitu, ali i opće ljudsku potrebu za maskiranjem, za tajnovitostima koje razdražuju našu žudnju da ih otkrivamo, tematizira svojim ciklusima „Maske“, slikanjem upravo zakrabiljenih figura, maškara i maskenbala kao jednog od najstarijih oblika mistifikacije. No, vrhunac svoje potrebe za prikriivanjem postiže kreiranjem originalnog svijeta baziranog upravo na skrivanju i otkrivanju unutar inovativne infracrvene metode - novog načina slikanja korištenjem dva spektralna područja. Napojen čežnjom za tajanstvenošću, on odiše i autoričinom kritikom licemjerja svijeta – istodobne potrebe za osobnim prikriivanjem navlačenjem maski, a razotkrivanjem i nadziranjem drugoga. Stoga ovime ne prezentiramo tehnologiju i novi likovni izričaj, već originalan, jedinstven pristup predstavljanja ljudske intimnosti, određenih tabu tema, naše potrebe da zaštitimo, skrijemo svoje pravo „ja“.

Zašto se imamo potrebu maskirati? Biti netko drugi od onoga što jesmo? Sakriti svoj lik, zamijeniti ga krinkom i postati netko drugi? Sakriti sebe pa i svoje djelo?

Otkako je svijeta i ljudi postoji potreba da čovjek prikrije svoj identitet. Razvojna istraživanja u domeni suvremene psihologije zadržavaju i danas tezu da je „čovjek biće s maskom“. Od kamenog doba do danas maska ima važnu i neizostavnu ulogu čovjekova pomagača. Od davnina se koristila u vjerskim i ritualnim obredima, ali i čovjekovoj svakodnevnici gdje se manifestira u načinima ponašanja, odijevanja i šminkanja. Pomoću maske ljudska je zajednica komunicirala sa svijetom duhova i bogova. No, u svojem značenju, maska i maskiranje ima i snažnu psihološku osnovu. Ne maskiramo se samo fizički, već pojam „maskiranja“ ima i svoju simboliku duboku ukorijenjenu u čovjekovoj psihi i društveno-socijalnim obrascima našega ponašanja. Stoga razloge i svrhu maskiranja tumačimo ovisno o tome promatramo li ga s kulturološkog, psihološkog ili povijesnog aspekta.

Maska iliti krabulja, obrazina, krinka, najčešće je pokrivalo glave i lica. Njezino podrijetlo pronalazimo u animizmu davnih zoolatrijskih kultova lovačkih kultura i totemizmu u službi predstavljanja, odnosno simboliziranja vlastitih predaka. Nastavlja se njihovim manističkim maskama te animističkim maskama agrarnog kulta. Maska je bila i zaštitom tijekom kulturnog susreta s božanstvom, ali i kao njegov prikaz. Neizostavna je u starogrčkim kultovima božica Demetre i Artemide te boga Dioniza. Koristila se u starogrčkom i japanskom kazalištu, glavni je dio kostima u talijanskoj *commedia dell'arte*, ali i važno izražajno sredstvo i modernog i suvremenog teatra gdje pridonosi uvjerljivosti karaktera u sferi dramske fikcije. A od srednjeg vijeka obavezan je rekvizit karnevalskih ophoda od kojih je najpoznatiji još i danas živući venecijanski karneval (prva održavanja zabilježena su u 13. st.). Dio je i nacionalnog folkloru (tako i hrvatskog) gdje je groteskna obrazina nerijetko u ljudskom ili životinjskom obliku izrađena od drva, kože ili tkanine, najčešće korištena u obredima za poticanje vegetacije (npr. zeleni Juraj ili dodole). Običaji maskiranja imali su nekoć snažnu magijsku svrhu, no moderan svijet masku je transformirao u predmet društveno-kritičke ili zabavne funkcije, neophodan rekvizit u karnevalskim ophodima kojima se zabavljamo i danas. Nekoć predmet mistike, ritualnog, danas postaje simbolom zabave, odmaka od svakodnevice, trenutkom zablude i zabune kada se s maskom ponašamo i govorimo ono što bez nje nikada ne bismo. Trenutkom čarolije u kojem se poigravamo zamjenom identiteta, oslobađajući se barem privremeno bremena svakodnevnih životnih uloga. Jer „masci“ se sve oprašta. Opraštaju joj se riječi i geste koje se ne bi oprostile našem ozbiljnom licu. Jer maskama je sve dopušteno! Možemo biti što želimo i ponašati se kako želimo. No, kakvu god masku navukli, ispod nje uvijek smo stvarni „mi“. Maska se kao termin nerijetko i odnosi na cijeli maskirani lik, posebice u folkloru. A i kada je riječ samo o obrazini, maska ne skriva samo lice, već mijenja i ponašanje čovjeka. Njen nositelj identificira se s onim što ona predstavlja. Maskiranje je način izražavanja emocija, misli i ponašanja pa čak i onih neprihvatljivih. Odabir maske ovisan je i o našoj motivaciji. Može biti način naglašavanja vlastite osobnosti ili pak prilika za kreiranje nove osobnosti, novog „ja“. Usmjeravanje i prenapošavanje jednog dijela osobnosti otkriva nam način na koji netko vidi sebe, npr. sposobnost da se šalimo na svoj račun radeći od sebe karikaturu. Tada je cilj ovog maskiranja zabava. Za neke je pak maskiranje ritual samokreacije gdje mašta igra glavnu ulogu, gdje daje glas našem alter-egu. To je prilika da radimo ono što želimo, a što se ne usudimo. Nerijetko su misli i emocije izraženi kroz skrivanje pod maskom nespješni, povezani sa željama i fantazijom. Za razliku od prvo spomenute motivacije u kojoj se krije potreba za prihvaćanjem, ovdje se otkriva potreba za ostvarivanjem vlastite fantazme bez straha od osude ili potreba za opravdavanjem vlastitog ponašanja, s osiguranim uživanjem u potpunosti, jer kao

što spomenuh, s „maskom“ je gotovo sve dopušteno.

Koliko maska zaokuplja, koliko se teško odupiremo njezinu hipnotičkom djelovanju, govore u prilog i njezini snažni i inspirativni utjecaji na umjetnike 20. stoljeća poput P. Pacassa ili E. Noldea, ili kod hrvatskih umjetnika I. Generalića i I. Lovrenčića i naravno Nadu Žiljak.